

3. A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA*

KOLTAY András

1. A véleményszabadság tartalma és védelme

Magyarország Alaptörvényének IX. cikk (1)–(2) bekezdései védik a véleménynyilvánítás szabadságát (más néven: szólásszabadság, a nemzetközi dokumentumokban: a kifejezés szabadsága). A véleményszabadság joga alapján mindenkinek egyenlő mértékben, a törvények által meghatározott keretek között joga van véleményének szabad kifejtésére. A szóbeli, írásos és nyomtatott kifejezések mind-mind ‘véleménynek’ minősülnek, hasonlóan a különböző médiumok műsoraihoz vagy a filmekhez, de annak nyilváníthatók a képek vagy más vizuálisan érzékelhető tárgyak, ábrázolások, például a műalkotások is.

Az Alkotmánybíróság (AB) a véleménynyilvánítás szabadságát értelmező első határozatában az (akkori) Alkotmány 61. §-ában rögzített alapjogot ‘anyajogként’ határozta meg, amelyből a többi ‘kommunikációs alapjog’ ered: a sajtószabadság, az információszabadság, a művészi szabadság, a tudomány szabadság, a lelkiismereti és a vallásszabadság, valamint a gyülekezési jog.¹ Ugyanakkor, az ‘anyajog’ kategóriájának elismeréséből gyakorlati következmény nem származik.

A politikai véleményeket minden jogrendszer fokozottabban védi a többinél. Ezeket tekinthetjük tehát a véleményszabadság legerősebben védett belső magjának. Persze e kategória határainak megállapítása nem könnyű. Bizonyos jogrendszerek csak kifejezetten a parlament működésével kapcsolatos véleményeket tekintik e körbe tartozónak, a legtöbben azonban ennél jóval szélesebb értelmezést adnak a kategória számára: Eric BARENDT szerint politikai véleménynyilvánításnak tekinthető minden olyan megnyilvánulás, amely lehetségesen hozzájárul a közvélemény alakításához, a témák olyan széles körében, amelyre egy gondolkodó állampolgár közügyként tekinthet.²

További kérdés, hogy lehetséges-e a szólások korlátozása azok formája, kinyilvánításuk módja alapján? A közügyekben ugyanis nemcsak kifinomult, racionális érvelés útján lehet véleményt nyilvánítani, hanem drasztikus módon, nyers modorban is. A beszéd nem korlátozható annak nyersesége miatt; a véleménynyilvánítás sokkoló, fel-

* A szerző köszöni Reményi Édua szerkesztői segítségét, valamint Sorbán Kinga, Szikora Tamás és Udvari Erzsébet Xénia szakértő megjegyzéseit és kritikáit, amelyeket a kézirat első változatához fűztek.

¹ 30/1992. (V. 26.) AB határozat.

² Eric BARENDT: *Freedom of Speech*. Oxford University Press, 2005 (2. kiad.). 162.

háborító, zavaró jellege önmagában még nem alapozza meg a korlátozás lehetőségét, ha valamely alapjog vagy alkotmányosan védett érdek nem sérül. Ebben az álláspontban az egyenlőség általános elvének alkalmazása ismerhető fel: nem mindenki képes véleményének racionális kifejtésére, talán nem is minden vélemény minden esetben tökéletesen megalapozott, és nem mindenkinek van módja arra, hogy véleményét a nagyközönség tudtára adja – a drasztikus módszerek vagy hang viszont felerősítheti az egyén amúgy halk hangját.

A véleménynyilvánítás szabadsága az alapjogok hierarchiájában előkelő helyre kerül: az AB értelmezésében közvetlenül az első helyen szereplő élethez és emberi méltósághoz való jog mögött található. Ez ugyan nem jelenti azt, hogy ütközés esetén minden más alapjognak engednie kellene a véleményszabadsággal szemben, de azt igen, hogy a vele szemben mérlegre tett jogot megszorítóan kell értelmezni, és vélemezni kell, hogy a véleményszabadság élvez elsőbbséget.³

2. A véleményszabadság korlátai

A véleményszabadság védelmét élvezi minden olyan vélemény, álláspont, megnyilvánulás, kifejezés, amely az Alaptörvény és egyéb törvények szerint az alapjog hatókörébe tartozik, a korlátozására vonatkozó jogszabályok keretei között. Amely kifejezés/tett nem tartozik a véleményszabadság hatókörébe, arra az alapjog alkotmányos védelme nem terjed ki. A budapesti Szabadság téri szovjet hősi emlékmű festékekkel való leöntése pl. – bár a cselekedet hordoz expresszív tartalmat – nem élvezi a véleménynyilvánítási szabadság védelmét.⁴ Ugyanakkor a közterületnek minősülő út- vagy járdaszakaszon könnyen eltávolítható festékekkel elhelyezett feliratok, színezések minősülhetnek a véleménynyilvánítás jogának hatálya alá eső megnyilvánulásnak.⁵

A korlátoknak minden esetben megfelelően indokoltnak és kellően szűkre szabottnak kell lenniük: a jogkorlátozásnak a formai feltételeken túl tartalmi szempontból is meg kell felelnie az egyes rendszerekben megállapított szigorú követelményeknek. Az alapjog-korlátozás alkotmányosságának nemcsak annak lehető legkisebb mértéke és megfelelő formája a szükséges feltétele, hanem a korlátozás mögött álló, kellően nyomós indok is.

A korlátozás alapja a véleményszabadság esetében csak valamely külső ok – mások jogainak vagy valamely alkotmányos érdeknek a védelme – lehet. A véleményszabadság korlátozásával kapcsolatban az AB meghatározott egyéb, speciális szempontokat is. Korlátozható például a kifejezés módja, formája, ha más módon vagy formában ugyanaz a tartalom szabadon kifejezhető.⁶ A korlátozás eltérő, lehetséges indokai a szükségesség vizsgálatakor más súllyal esnek latba, attól függően, hogy mit védenek:

³ SÓLYOM László: *Az alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon*. Budapest, Osiris, 2001. 417–418.

⁴ 1/2019. (II. 13.) AB határozat.

⁵ 14/2019. (IV. 17.) AB határozat. A véleményszabadság hatályának (hatókörének) meghatározásáról a magyar jogrendszerben ld. Török Bernát: *Szabadon szólni, demokráciában*. Budapest, HVG–Orac, 2018. 24–49.

⁶ 33/1998. (VI. 25.) AB határozat (sértő, méltatlan kifejezések használatának tiltása az önkormányzati képviselő-testület ülése során); 18/2004. (V. 25.) AB határozat (gyűlölködő kifejezések).

„[a] vélemény szabadságával szemben mérlegelendő korlátozó törvénynek nagyobb a súlya, ha közvetlenül másik alanyi alapjog érvényesítésére és védelmére szolgál, kisebb, ha ilyen jogokat csakis mögöttesen, valamely »intézmény« közvetítésével véd, s legkisebb, ha csupán valamely elvont érték önmagában a tárgy (pl. a köznyugalom).”⁷

A véleményszabadság védelmi szintje nem a vélemény kinyilvánításával okozott kár bekövetkeztéhez igazodik, azaz bizonyos esetekben még károkozás esetén is előbbséget élvez; a közügyek nyílt vitatása indokolja például az egyéni hírnév- és becsületvédelem háttérbe szorulását.

2.1. A jóhírnév- és becsületvédelem

Az ember személyiség jogi védelmének egyik legfontosabb területe az egyén külső, társadalmi megítélésének megalapozatlan változását megakadályozni kívánó hírnév- és becsületvédelem, avagy rágalmozási jog. A jogrendszer e szabályokkal azt célozza, hogy az egyénről a nyilvánosságban megjelenő vélemény – elsősorban valótlan tényállításokkal – ne rombolja le alaptalanul az illetőről alkotott külső képet. A személyiség számára biztosított védelem ütközhet a közügyekről folytatott szabad vitához fűződő érdekekkel, és a jogrendszernek e két szempontot kell mérlegelnie a véleményszabadság határainak megvonásakor.

Az Alaptörvény VI. cikke alapján „(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy [...] jó hírnevét tiszteletben tartsák.” A jó hírnév és a becsület egymástól elválasztható személyiségi jogok, amelyek szoros kapcsolatban állnak. A polgári jogban a jó hírnév sérelmét jelenti, ha valaki más személyre vonatkozó, azt sértő, valótlan tényt állít, híresztel, vagy való tényt hamis színben tüntet fel, valamint a becsület megsértését jelenti a más személy társadalmi megítélésének hátrányos befolyásolására alkalmas, kifejezésmódjában indokolatlanul bántó véleménynyilvánítás (Ptk. 2:45. §).⁸ A büntetőjogban a Btk.⁹ 226. §-a alapján bármely, a becsület csorbítására alkalmas tény közzététele (állítása, híresztelése) megalapozhatja a rágalmozás bűncselekményének elkövetését, a 227. § pedig a becsület csorbítására alkalmas kifejezések használatát tiltja (a becsületsértés vétsége). Rágalmozás tehát csak tényállítással, becsületsértés pedig véleményközléssel követhető el.

A becsület és a jóhírnév alkotmányos védelem alatt állt, és sokáig fel sem merült, hogy ezt a védelmet differenciálva, a reputációt sértő vélemény jellegetől függően, bizonyos körben csökkenteni volna szükséges. 1989 után teret nyert a gondolat, hogy a közélet vitáival összefüggő, a közéleti szereplők hírnevét megsértő állítások jogosan tarthatnak igényt bizonyos különleges védelemre – ezt kívánja meg a közviták szabad lefolytatásának kiemelkedő fontossága.

A közszereplők korlátozott személyiségvédelme Magyarországon kezdetben nem törvényi alapokon nyugodott. Az AB 1994-es határozatában tett megállapítása szerint

⁷ 30/1992. (V. 26.) AB határozat.

⁸ 2013. évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről.

⁹ 2012. évi C. törvény a Büntető törvénykönyvről.

kiemelkedő alkotmányos érdek az állami és helyi önkormányzati feladatokat ellátó szervek és személyek tevékenységének nyilvános bírálhatósága, valamint az, hogy a polgárok bizonytalanság, megalkuvás és félelem nélkül vehessenek részt a politikai és társadalmi folyamatokban, a közéletben. Így bár nem zárható ki a szóban forgó személyi kör becsülete, jó hírneve büntetőjogi védelmének alkotmányos volta, a véleményszabadság – a magánszemélyekhez képest – csak kisebb mértékben korlátozható a közhatalom gyakorlóinak védelmében. A testület e pontot meghaladva alkotmányos követelményeket határozott meg a rágalmazás és a becsületsértés büntetőjogi tényállásainak alkalmazhatóságával kapcsolatban.

„A hatóság vagy hivatalos személy, valamint a közszereplő politikus becsületének csorbítására alkalmas – e minőségére tekintettel tett –, értékítéletet kifejező véleménynyilvánítás alkotmányosan nem büntethető; a becsület csorbítására alkalmas tényállítás, híresztelés, illetve ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezés használata pedig csak akkor büntethető, ha a becsület csorbítására alkalmas tényt állító, híresztelő, illetve ilyen tényre közvetlenül utaló személy tudta, hogy a közlése lényegét tekintve valótlan vagy azért nem tudott annak valótlanágáról, mert a hivatása vagy foglalkozása alapján reá irányadó szabályok szerint – az adott állítás tárgyára, a közlés eszközére és címzettjeire tekintettel – elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztotta.”¹⁰

A közszereplők hírnév- és becsületvédelmének polgári jogi korlátozhatósága körében jelentős mérföldkőnek számít a Ptk., amelyben a jogalkotó törvényi szinten rögzítette a közéleti szereplők személyiségi jogának csökkentett védelmét (2:44. §). A Ptk. ugyanakkor úgy kíván többletvédelmet nyújtani a véleményszabadságnak, a közügyek vitatásának szélesebb körét biztosítva, hogy egyúttal – a szélesebb védelem egyik objektív korlátjaként – megtiltja az emberi méltóságot sértő vélemények közzétételét.¹¹ Az AB ebben a 2014-es döntésében egy lényeges ponton eltért a két évtizeddel korábban elfoglalt álláspontjától, amikor a közéleti szereplőkre vonatkozó értékítéletek általános jellegű korlátozhatatlanságával szemben foglalt állást. Megállapítása szerint ugyan főszabály szerint a közszereplőkre vonatkozó értékítéletek korlátozására alkotmányosan nem kerülhet sor,

„mindez nem jár az érintettek emberi méltósága, magánélete és jó hírneve védelmének [...] kiüresedésével. A közhatalmat gyakorló személyeket és a közszereplő politikusokat is megilleti a személyiségvédelem, ha az értékítélet a személyüket nem a közügyek vitatása körében, nem közéleti tevékenységükkel, hanem magán- vagy családi életükkel kapcsolatban érinti. Indokolt lehet a polgári jogi felelősségre vonás abban a szűk körben is, amikor a megfogalmazott vélemény az érintett személy emberi státuszának teljes, nyilvánvaló és súlyosan becsmérlő tagadásaként már nem a Ptk. 2:43. §-ában foglalt nevesített személyiségi jogokba, hanem a 2:42. §-ban foglalt emberi méltóság korlátoz-

¹⁰ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat.

¹¹ 7/2014. (III. 7.) AB határozat.

hatatlan aspektusába ütközik. A korábban kifejtettek figyelembevételével továbbá a közéleti szereplők is igényelhetnek jogi védelmet a hamis tényállításokkal szemben.”¹²

A valótlan és sértő tényállítások tilalma mellett a közügyekről folyó viták körébe tartozó értékítéleteknek a büntetőjog eszközeivel történő korlátozhatósága sem jelent aránytalan beavatkozást a véleménynyilvánítás szabadságába, amennyiben azok az emberi méltóságot sértik. Annak eldöntését, hogy mely megszólalások sorolhatók ide, az AB iránymutatása segítheti:

„Az Alkotmánybíróság hangsúlyozza, hogy a szólásszabadságnak ez a korlátja nem önmagában a véleménynyilvánítás becsmérő vagy gyalázkodó jellegének szab határt, hanem az emberi méltóságnak az emberi mivolt lényegét meghatározó és óvó magját védelmezi. Az emberi méltóságnak ezt a korlátozhatatlan tartományát nem a méltóságból fakadó egyes részjogok (pl. becsület, jó hírnév) minősített, intenzív becsmérése sérti, hanem az, ha a véleménynyilvánítás eleve ennek a sajátosan védett szférának a megsértésére irányul. Ilyen jogsértés lehet egyrészt az, ha a megszólaló tagadja, kétségbe vonja az érintett(ek) emberi mivoltát, emberként kezelésének követelményét, másrészt az, ha az emberi természet legbelsőbb köreibe hatol, öncélúan támadva a személyiség és az identitás lényegét alkotó vonásokat. A »becsületérzés« szubjektív kategóriájával szemben ez a jogsértés olyan objektív alapot teremt, amelyre a bíróságok a becsületsértés büntetőjogi értékelésekor is hivatkozhatnak.”¹³

Ennek megfelelően „egy közhatalmat gyakorló személy hivatali tevékenységével összefüggésben nem álló, lealacsonyító szándékú, a személyiség lényegét érintő kifejezések [...] nem tartoznak a véleménynyilvánítás által védett körbe.”¹⁴

A közéleti viták középpontjában nem maguk a közszereplők, hanem a közügyek állnak, az ilyen kérdésekkel kapcsolatban álló megszólalások e jellegük miatt élveznek fokozottabb védelmet. Az értékelés középpontjában tehát a vitatott téma közéleti jellegének, és nem az érintett személy státuszának kell állnia, ugyanakkor ez nem jelentheti az utóbbi szempont figyelmen kívül hagyását. Értékelendő körülmény ugyanis „a bíróságok számára a vita jellegének mérlegelése során az is, ha a közlés közszereplőre vonatkozik. Az érintett személy közszereplői státusza ugyanis meghatározó jelentőséggel bírhat annak megítélésében, hogy a közlés közügyben történt-e.”¹⁵

Az AB gyakorlata alapján tehát a hírnév- és a becsületvédelem alaptörvény-konform, a nyílt közéleti viták szabadságát támogató értelmezése szerint a közszereplői minőséget nem mint a személyiségvédelem hatókörének csökkenéséhez szükséges előfeltételt, hanem – a közügyek érintettsége miatt e csökkenést eleve adottnak tekintve – a csökkenés mértékét befolyásoló körülményt kell elemezni. A közéleti szereplők köré-

¹² 7/2014. (III. 7.) AB határozat.

¹³ 3263/2018. (VII. 20.) AB határozat.

¹⁴ 3333/2018. (X. 26.) AB határozat.

¹⁵ 3328/2017. (XII. 8.) AB határozat.

nek meghatározása kapcsán a joggyakorlatban e kategória folyamatos bővülése figyelhető meg, így a hatóságok, a hivatalos személyek és a közszereplő politikusok mellett a közismert személyek és a nyilvánosság előtt rendszeresen megjelenő médiaszemélyiségeket is e kategóriába sorolják. Ez utóbbi esetben ugyanis „meghatározó szempontként merül fel a személyi minőségük vizsgálata során, hogy a különböző közéleti vitákban jelentős véleményformáló hatással lépnek fel, amely a nemzetközi tendenciák alapján egyre több országban alapozza meg a közszereplői minőségük elismerését.”¹⁶

Végezetül nem mehetünk el szó nélkül a közügyek vitáival kapcsolatos, további érzékeny pontnak számító 'híresztelés' jogi megítélése mellett. A híresztelés a mástól származó információ továbbadását jelenti, és a Ptk., valamint a Btk. alapján hasonló megítélés alá esik, mintha a közlő maga tenne hamis és sértő tényállítást. Az AB 2017 végén foglalkozott először a híresztelés kérdésével, első döntésében – alkotmányos követelményként – egy olyan értelmezési szabályt fektetett le, amely híresztelés esetén bővíti a média felelősség alóli mentesülési körét. Nemcsak a különböző közhatalmi és más állami szervek hivatalos tájékoztatása, hanem általában a közéleti szereplők sajtótájékoztatója is a kivételi körbe tartozik.

„Az Alkotmánybíróság megállapítja: az Alaptörvény IX. cikk (2) bekezdésében foglalt sajtószabadságból fakadó alkotmányos követelmény, hogy a közéleti szereplők sajtótájékoztatóján a közügyek vitájában egymást érintően tett kijelentésekről hűen, saját értékelés nélkül tudósító, a közlések forrását egyértelműen megjelölő és a jó hírnevet esetleg sértő tényállításokkal érintett személy cáfolatának is helyet biztosító (vagy a válaszadás lehetőségét felkínáló) médiatartalom-szolgáltató tevékenységét nem lehet a személyiségi jogsértés polgári jogi szankcióit megalapozó híreszteléseként értékelni.”¹⁷

Az AB következő döntése szűkítette ezen alkotmányos követelmény érvényesülési körét. Nehezen értelmezhető módon azt állapította meg, hogy csak akkor mentesül a média a híresztelt valótlan tényállítás miatti felelősség alól, ha az adott médiatartalom kizárólag a közügy vitájában részt vevő személyek megnyilvánulását tartalmazza, és azon felül semmi mást. Ugyanakkor az AB nem szűkíti a felelősség alóli mentesülés elvi lehetőségét a sajtótájékoztatón elhangzottak közlésére, így az elvben bármely, közügyet érintő megnyilvánulásra kiterjedhet, feltéve, hogy az valóban csak az érintettek nyilatkozatait tartalmazza.

„Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint – figyelemmel a 34/2017. (XII. 11.) AB határozatban megállapított alkotmányos követelményre – egy sajtótudósítás akkor esik kívül a híresztelés értelmezési körén, ha a médiatartalom fókuszában kizárólag a közéleti vitában részt vevő személyek megnyilvánulásainak naprakész és hiteles becsatornázása áll. Az adott esetben a sajtótudósítás fókuszában nem az I. rendű alperes nyilatkozata állt, hanem az eseményekkel

¹⁶ 3145/2018. (V. 7.) AB határozat.

¹⁷ 34/2017. (XII. 11.) AB határozat, rendelkező rész.

összefüggésben álló, egymásnak ellentmondó információk bemutatása. Ebből következően az adott esetben vizsgált sajtótudósítás híresztelésnek minősül.”¹⁸

Az Alaptörvény hetedik módosítását követően az Országgyűlés önálló törvényt fogadott el a magánélet védelméről,¹⁹ amely jelentős részben megismétli a hírnév, a becsület, valamint a magánélet védelmével kapcsolatos más jogszabályok rendelkezéseit; a jogszabály jövőbeni alkalmazása, értelmezésének kialakítása a bíróságokra váró feladat.

2.2. A magánélet védelme

2.2.1. A magánszféra általános védelme

A véleménynyilvánítás bizonyos mértékben akkor is védelmet élvez, ha éppenséggel magántermészetű ügyeket bolygat meg, titkokat fecseg ki vagy engedély nélküli fényképek készítésével jár. A közérdek itt is nyomós érv: a közügyek tárgyalása esetében a magánszféra védett terjedelme szűkebb, mint ahogy a rágalmozó állítások is védetebbek, ha közüggyel összefüggésben hangzanak el. Ugyanakkor a közérdek fogalma megszorítóan értelmezendő: nem minden téma közérdekű, amely a közösséget érdekli.

A közéleti szereplők és a magánszemélyek jogainak védelmében a hírnév- és becsületvédelemhez hasonlóan a magánszféra esetében is eltérések mutatkoznak. A közszereplők magánélete – amennyiben bármilyen hatással van közéleti pozíciójukra, az abból eredő feladataik ellátására – közérdekű információnak minősülhet. E jog ugyanakkor közszereplő politikusok vonatkozásában is csak nyomós közérdek fennállása esetén, akkor korlátozható, ha a beavatkozás összefüggésben áll az érintett személy közéleti szereplésével, hirdetett eszméivel, a közélet alakítását célzó tetteivel, kijelentéseivel.²⁰ Az AB megállapítása szerint:

„a demokratikus államélet és közvélemény érdekében az állami tisztségviselők és más közszereplő politikusok alkotmányosan védett magánszférája másokénál szűkebb. [...] A közhatalmat gyakorlók vagy a politikai közszereplést vállalók esetében a személyeknek – különösen a választópolgároknak – a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő joga elsőbbséget élvez az előbbiek olyan személyes adatainak védelméhez képest, amelyek köztevékenységük és annak megítélése szempontjából jelentősek lehetnek.”²¹

A 2018. évi LIII. törvény – az Alaptörvény VI. cikkével összhangban – nevesíti a magánélethez való jog egyes ‘részjogosítványait’ (ezek: a magánélet, a családi élet, az

¹⁸ 3002/2018. (I. 10.) AB határozat. Megjegyzendő, hogy az ügy e ponton nem ért véget, hanem az Emberi Jogok Európai Bíróságához került, a testület pedig az indítványozó véleménysszabadsághoz fűződő jogának sérelmét állapította meg (ld. Magyar Jeti Zrt. v. Hungary, app. no. 11257/16., 2018. december 4-i ítélet).

¹⁹ Lásd a magánélet védelméről szóló 2018. évi LIII. törvényt.

²⁰ BDT2018. 3847.

²¹ 60/1994. (XII. 24.) AB határozat.

otthon és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához való jog), illetve azok tartalmát. Ezen túlmenően rögzíti azt is, hogy „[a] közéleti szereplő magán- és családi életét, valamint otthonát a közéleti szereplőnek nem minősülő személlyel azonos védelem illeti meg” [7. § (2) bekezdés]. Figyelemmel erre, a magán- vagy családi élet indokolatlan háborítása eleve nem sorolható a közügyek vitájának körébe, így a hivatkozott rendelkezés vélhetően nem fog érdemi elmozdulást eredményezni a korábbi joggyakorlatot illetően.

A Ptk. a nevesített személyiségi jogok körében említi a magánélethez való jogot [2:43. § b) pont]. A magánszféra sérthetlenségéhez való jogot akár az általános személyiségi jog megfelelőjének, a személyiségi jogok generálklauzulájának is tekinthetjük.²² Képtelenség kimerítő jelleggel felsorolni azokat a tényállásokat, amelyek absztrakt módon képesek meghatározni mindazon eseteket, amelyekben a véleményszabadság ütközhet a magánélethez való joggal. A hatályos magyar jog elsősorban a titokvédelem polgári jogi (Ptk. 2:46. § – magántitokhoz való jog, 2018. évi LIV. törvény az üzleti titok védelméről) és büntetőjogi szabályaival (Btk. 223. § – magántitok megsértése, Btk. 224. § – levéltitok megsértése), illetve az adatvédelemről szóló rendelkezések útján [Infotv., Ptk. 2:43. § e) pont – a személyes adatok védelméhez való jog megsértése, Btk. 219. § – személyes adattal visszaélés, Btk. 220. § – közérdekű adattal visszaélés] nyújt védelmet a bizalmas információk nyilvánosságra hozatalával szemben.

2.2.2. A képmás és hangfelvétel védelme

A Ptk. 2:48. §-a értelmében a képmás vagy hangfelvétel nemcsak felhasználásához, de elkészítéséhez is az érintett hozzájárulása szükséges, e hozzájárulás beszerzésére azonban nincsen szükség nyilvános közszereplés és tömegfelvétel esetén. A törvényben rögzített kivételeken túl a felvételek felhasználásához minden egyes esetben az érintett engedélye szükséges, a hozzájárulásnak kifejezettnek és határozottnak kell lennie, kiterjesztő értelmezésnek pedig nincs helye.²³

A közéleti szereplés mint a felvétel elkészítéséhez és felhasználásához való hozzájárulást kizáró ok érvényesíthetőségi feltételeinek meghatározásához a Ptk. hatályba lépése óta eltelt időben mind az AB, mind a rendesbíróságok igyekeztek támpontot nyújtani. Az ún. rendőrképmás-ügyek kapcsán született AB-döntés – némiképpen figyelmen kívül hagyva a közéleti szereplők csökkentett személyiségvédelmét deklaráló Ptk. 2:44. §-át – megállapította, hogy „[a] nyilvános helyen készült, nem sértő, az érintett személyt tárgyilagosan ábrázoló felvétel általában nyilvánosságra hozható engedély nélkül, ha az a közérdeklődésre számot tartó tudósításhoz kapcsolódik és a jelenkor eseményeiről való szabad tájékoztatásához kötődik.”²⁴

A képmásvédelemmel kapcsolatos rendesbírósági gyakorlat tovább szűkítette a képmáshoz való jog érvényesülését, így például „ha valaki közszereplő kísérelésként olyan eseményen vesz részt, amelyet közpénzből finanszíroznak, számolhat azzal, hogy arról a sajtó – akár képmásának felhasználásával – beszámolhat.”²⁵ Szintén nem köteles a

²² SÓLYOM László: Polgárjog és polgári jog. *Jogtudományi Közlöny*, 1984/12. 667.

²³ BDT2016. 3519.

²⁴ 28/2014. (IX. 29.) AB határozat.

²⁵ BH2017. 86.

sajtó a közhatalmi szervezet nevében nyilatkozó köztisztviselő arcának kitakarására, amennyiben „egy korlátozottan sajtónyilvános rendezvényre a sajtó képviselőit nem engedik be, és az erre vonatkozó tiltást a közhatalmi szervezet sajtóosztályának erre kijelölt munkatársa az épület előterében közli.”²⁶ Ugyanakkor a nyilvánosság és a média érdekei nem szűkíthetik aránytalanul a személyiségi jog érvényesülését. A rejtett kamerás felvételek csak kivételesen indokolt esetben lehetnek jogszerűek, illetve a közszereplőkről is csak a „közérdeklődésre számot tartó élethelyzetekben” készíthető felvétel.²⁷

Ami a tömegfelvétel kérdését illeti, vita tárgyát képezi a tömegrendezvényeken készült fényképek jogszerű felhasználásának esetköre. A szigorú értelmezés szerint, ha egy tömegfelvételen valaki személyében beazonosítható, akkor a kép elkészítéséhez az ő engedélye szükséges. Az ennél létszerűbb, megengedőbb értelmezés alapján tömegfelvételtől akkor beszélhetünk, ha a fénykép emberek – valamely rendezvényen részt vevő – csoportját ábrázolja, és a képen az egyes résztvevők azonosíthatósága csak véletlenszerű, a kép nem az egyes konkrét személyek megörökítése céljából készült. A tömegfelvételek készítése és a felvételek felhasználásának jogszerűsége a joggyakorlatban ma – ilyen kérdéseket felvető ügyek hiányában – nem vitatott, így önmagában az sem sérelmes, ha valaki felismerhető a képről, miközben készítéséhez vagy közzétételéhez kifejezetten nem járult hozzá.

2.3. A gyűlöletbeszéd tilalma

A gyűlölködő megnyilvánulásokra összefoglalóan használt „gyűlöletbeszéd” kifejezés az amerikai terminológia (*hate speech*) tükörfordításaként honosodott meg a magyar nyelvben. Magát a gyűlöletbeszéd szót a jogszabályok nem használják, e kifejezés ma a közösség elleni uszítás (Btk. 332. §), az önkényuralmi jelkép használata (335. §), a nemzetiszocialista vagy kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása (333. §) és a nemzeti jelkép megsértésének (334. §) bűncselekményeire, a médiaszabályozásban szereplő gyűlöletkeltés, erőszakra uszítás, kirekesztés és terrorcselekmény elkövetésre való felhívás tilalmára [Smtv.²⁸ 17. § (1)–(3) bekezdés], valamint a Ptk.-ban nevesített „súlyosan sértő vagy kifejezésmódjában indokolatlanul bántó” jogsérelem bekövetkeztének [Ptk. 2:54. § (5) bekezdés] esetére vonatkoztatható.

2.3.1. A közösség elleni uszítás

A Btk. által tiltott közösség elleni uszítás miatt, a 30/1992. (VI. 10.) AB határozat értelmében azok a gyűlölködő kifejezések voltak büntethetők, amelyek aktív, ellenséges magatartás, indulat felkeltésére alkalmasak. A gyűlölet felkeltésének szándéka irreleváns, és az sem kell a bűncselekmény megvalósulásához, hogy a tényállásban elkövetési magatartásként szereplő ‘uszítás’ kifejezetten tevékeny gyűlöletre mozgósítson, de az elkövető tudatának át kell fognia azt, hogy magatartása eredményeképpen erősza-

²⁶ IH2018. 52.

²⁷ BDT2017. 3760., BDT2017. 3693.

²⁸ 2010. évi CIV. törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól.

kos cselekményeket követhetnek el. A védett jogi tárgy kettős: egyfelől a veszély ilyen fokú intenzitása sérti a köznyugalmat, másfelől az aktív magatartásra ösztönzés egyéni jogok sérelmének veszélyével jár. A gyűlölet felkeltése önmagában nem valósítja meg a bűncselekményt, ha nem alkalmas arra, hogy eredményeképpen tevőleges jogsértés következzen be. A veszély mértékét, amely igazolja a vélemény szabadság korlátozását, nem határozza meg az AB – annyi bizonyos, hogy veszélyeztető, immateriális bűncselekmény lévén, akkor is megvalósulhat a tényállás, ha a közlés címzettjeiben még csak a gyűlölet érzése sem alakul ki, és végképp nem szükséges a tevőleges ártó magatartás tanúsítása vagy annak megkezdése, előkészülete. A büntetőséghez elegendő csupán ennek objektív lehetősége, a közlés erre való alkalmassága, ami magában hordozza a közösség tagjait érő konkrét sérelem veszélyét.

A testület későbbi döntéseiben foglalt megállapításai szerint – hasonlóan az Egyesült Államok Legfelső Bírósága által kidolgozott *clear and present danger* doktrína lényegéhez²⁹ – kizárólag „az erőszakcselekmény nyilvánvaló, közvetlen veszélyével és az egyéni jogok sérelmével fenyegető cselekmények” büntetőjogi szankcionálását tekinthető alkotmányosan igazolhatónak.³⁰

A jelenleg hatályos Btk., az Európai Unió Tanácsának a rasszizmus és az idegengyűlölet visszaszorítását célzó kerethatározatában³¹ megfogalmazott elvárásnak eleget téve büntetni rendeli nemcsak a csoportok, hanem az egyes csoportok tagjai elleni – a csoporthoz tartozásuk miatti – elkövetést. Az elkövetési magatartás a 'gyűlöltre uszítás' túl kiegészült az 'erőszakra uszítással'. Amennyiben az eddig a 'gyűlöltre uszítás' magatartásával kapcsolatban kialakult értelmezéseket a jövőben az erőszakra uszítás új elkövetési magatartására kell alkalmazni (ezt irányozza elő a Btk. 2016-os módosításának javaslatához fűzött indokolás), kérdéses lesz, hogy a joggyakorlat milyen új értelmet ad a gyűlöltre uszításnak, és a jövőben miként határolja majd el azt az erőszakra uszítástól.

2.3.2. Az önkényuralmi jelképek használata

Az „önkényuralmi jelkép használata” elnevezésű tényállás (Btk. 335. §) bünteti azt, aki horogkeresztet, SS-jelvényt, nyilaskeresztet, sarlót-kalapácsot, ötágú vörös csillagot vagy ezeket ábrázoló jelképet terjeszt, nagy nyilvánosság előtt használ vagy közszemlére tesz. Ez a rendelkezés két alkalommal is az AB elé került. Az elsőként született döntésében a testület nem ítélte alkotmányellenesnek az 1978-as Btk. 269/B. §-át.³² A bírák leszögezték, hogy a korlátozhatóság határa ott van, ahol „a tiltott magatartás nem pusztán egy – helyesnek vagy helytelennek tartott – politikai nézetet fejez ki, hanem annál több: a demokrácia értékei mellett elkötelezett közösségek méltóságát sértve veszélyezteti a köznyugalmat is.” A diktatúrák jelképeinek használata a testület szerint minden esetben tömegek méltóságát sérti meg, mert nemcsak azokat sérti, akik az

²⁹ Brandenburg v. Ohio 395 US 444 (1969).

³⁰ 18/2004. (V. 25.) és 95/2008. (VII. 3.) AB határozatok.

³¹ A Tanács 2008/913/IB kerethatározata (2008. november 28.) a rasszizmus és az idegengyűlölet egyes formái és megnyilvánulásai elleni, büntetőjogi eszközökkel történő küzdelemről.

³² 14/2000. (V. 12.) AB határozat.

adott diktatúra áldozatai voltak, hanem minden, a demokrácia értékei mellett elkötelezett személyt. Az ilyen vélemény egyébként is összeegyeztethetetlen a demokráciával.

A strasbourgi bíróság által elbírált Vajnai-ügy,³³ majd a néhány évvel későbbi Fratanoló-döntés³⁴ nyomán az AB 2013-ban az említett Btk.-beli tényállást újra vizsgálat tárgyává tette. Jóllehet az indítványtevő csak a törvényi tényállás 'ötágú vörös csillag' fordulatának megsemmisítését kérte a testülettől, tekintettel arra, hogy a másik négy jelkép „osztja az ötágú vörös csillag jogi sorsát, ezért az AB szoros összefüggés okán az alkotmányossági vizsgálatot kiterjesztette az önkényuralmi jelképek használatára teljes tényállása Alaptörvénynek való megfelelése vizsgálatára.”³⁵ A döntés szerint a véleménynyilvánítás szabadságának aránytalan korlátozását jelenti a jelképhasználat általános büntetendővé nyilvánítása, ugyanakkor „a célzat, az elkövetési módozat vagy a kiváltott eredmény figyelembevétele az egyes szimbólumok esetében elengedhetetlen lehet.” A döntésben hivatkozott büntetőbírósági ítéletekkel a testület rávilágított a jogalkalmazói gyakorlat ellentmondásos voltára, illetve arra, hogy a felülvizsgált jogszabályi rendelkezés – az általános megfogalmazásával – túlzottan tág teret enged a bíróságoknak. Az AB döntését követő törvénymódosítás eredményeképpen az általános tiltás helyett jelenleg az önkényuralmi jelképek köznyugalom megzavarására alkalmas módon történő terjesztése, nagy nyilvánosság előtti használata vagy közszemlére tétele minősül tényállásszerű magatartásnak.

2.3.3. A nemzeti jelképek védelme

A „nemzeti jelkép megsértése” elnevezésű bűncselekmény (Btk. 334. §) szerint, „[a] ki nagy nyilvánosság előtt Magyarország himnuszát, zászlaját, címerét vagy a Szent Koronát sértő vagy lealacsonyító kifejezést használ, illetve azokat más módon meggyalázza, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” Az AB e rendelkezés alkotmányosságát vizsgáló döntésében elutasította a megsemmisítésre irányuló indítványt, a bírák ugyanis úgy találták, hogy a tényállás egyszerre védi az állam és a nemzet tagjainak jogait, jogos érdekeit.³⁶ A nemzeti jelképek az állam, az ország „külső és belső integritásának alkotmányos szimbólumai”, emiatt a nemzeti szuverenitás kifejeződésének jelképeit fokozott védelem illeti meg. Emellett a szabály a nemzet tagjainak méltóságát is védi, amennyiben a benne meghatározott jelképek – túl az előző, hivatalos szerepükön – „a nemzethez mint közösséghez való tartozás kinyilvánításának az eszközei is”. A nemzeti identitás ilyen – kettős – kifejeződése pedig, a történelmi körülményeket figyelembe véve fokozottabb védelmet érdemel, hiszen korábban évtizedekig erőteljesen korlátozottak, időnként egyenesen tiltottak voltak a nemzethez való tartozást kifejező egyes megnyilvánulások. A jelképek jelentősége így a rendszerváltozás után felértékelődött, erre pedig figyelemmel kell lenni. Mindazonáltal – mint a határozat indokolása leszögezi – a jelképekre vonatkozó negatív vélemények, történetükre, értékükre, jelentősé-

³³ Vajnai v. Hungary, app. no. 33629/06., 2008. július 8-i ítélet.

³⁴ Fratanoló v. Hungary, app. no. 29459/10., 2011. november 3-i ítélet.

³⁵ 4/2013. (II. 21.) AB határozat.

³⁶ 13/2000. (V. 12.) AB határozat.

gükre vonatkozó tudományos nézetek, művészi kifejezések, kritikák, megváltoztatásukat vagy eltörlésüket célzó javaslatok nem büntethetők.

2.3.4. Az önkényuralmi rendszerek bűneinek nyilvános tagadása

A holokauszt és más népirtások, emberiség elleni bűntettek tagadásának szankcionálása egyes tragédiákat kiemel az emberiség történelmének szövetéből, és a gyűlöletbeszéd általános tilalmán túl, külön korlátozást határoz meg a vélemények egy csoportjára. A Btk. 333. §-a alapján, „[a]ki nagy nyilvánosság előtt a nemzetiszocialista vagy kommunista rendszerek által elkövetett népirtás vagy más, emberiség elleni cselekmények tényét tagadja, kétségbe vonja, jelentéktelen színben tünteti fel, vagy azokat igazolni törekszik, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” A büntetőjogi tilalom alkotmányosságának megítélése az AB elé került, a testület azonban nem ítélte alkotmányellenesnek azt.³⁷ Az indokolás értelmében:

„a nemzetiszocializmus és a kommunizmus bűneinek tagadása a véleménynyilvánítás szabadságával való olyan visszaélésnek tekintendő, ami nem csupán az áldozatok közösségének, de a velük közösséget vállaló, demokratikus értékek mellett elkötelezett állampolgárok méltóságát is súlyosan sérti. Az áldozatok hozzátartozói, az áldozatokkal közösséget vállaló személyek méltóságának védelme lehetővé teszi, illetőleg szükségessé teszi tehát az olyan cselekmény büntetőjogi szankcióval történő fenyegetését, amely a XX. századi totalitárius rendszerekben megtörtént tragikus és történelmileg meghatározó események tagadását valósítja meg.” ([50] bekezdés)

A testület az emberi méltóság védelme mellett fontosnak tartotta a köznyugalom védelmét is, ugyanakkor elkerülte annak a vitás pontnak a megítélését, hogy a köznyugalom milyen mértékű veszélye szükséges az alapjog-korlátozáshoz, és a köznyugalom védelmét csak másodlagos érvként használta.

2.3.5. A gyűlölködés tilalma a polgári jogban

A Ptk. is korlátokat állít a gyűlölködő kifejezéseknek, miután a személyiségi jogok érvényesítése érdekében bárkinek lehetőséget biztosít arra, hogy „a személyisége lényeges vonásának minősülő, a magyar nemzethez, illetve valamely nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösséghez tartozásával összefüggésben a közösséget nagy nyilvánosság előtt súlyosan sértő vagy kifejezésmódjában indokolatlanul bántó jogsérelem esetén” a bírósághoz forduljon [2:54. § (5) bekezdés]. A szabály alkotmányos megalapozásaként az Alaptörvény negyedik módosítása lehetővé teszi a véleménynyilvánítási szabadság korlátozhatóságát egyes személyek, illetve közösségek méltóságának védelme érdekében is [IX. cikk (4)–(5) bekezdés].

A büntetőjogi mércéhez viszonyítva a polgári jogi szabályozás jóval enyhébb fokú sérelem esetén is lehetővé teszi a véleménynyilvánítási szabadság korlátozását. Ebben a vonatkozásban a normaszöveg több szempontból is hasonlít ahhoz a 2007-ben elfoga-

dott Ptk.-módosításhoz, amit az AB 2008-ban végül megsemmisített.³⁸ Lényeges különbség azonban, hogy a Ptk. nemcsak az egyes kisebbségeket védi, hanem a társadalmon belül többségben lévő csoportok tagjait is, emellett pedig nem biztosít közérdekű keresetindítási jogot egyes érdekvédelmi szervezeteknek. Amennyiben a személyiségi jog megsértése közérdekbe ütközik, a törvény lehetővé teszi az ügyész számára, hogy akár a jogosult hozzájárulása nélkül is keresetet indítson [2:54. § (4) bekezdés].

Ezidáig alig néhány alkalommal fordultak bírósághoz egyes közösségeket érintő megnyilvánulásból adódó sérelmek orvoslása érdekében. Egy elvi jelentőségű ítéletábrlai határozat arra a következtetésre jutott, hogy a felperesek által sérelmezett vélemény a véleményszabadság védelmi körén kívül esett, és megsértette a katolikus egyház híveit, a felperesek személyiségi jogi sérelmét okozva:

„[n]em értelmezhető az egyház abortuszvitában elfoglalt álláspontjának kritikájaként, s így a véleménynyilvánítási szabadság megnyilvánulásaként az a performansz, amelyben a résztvevők a katolikus egyház szentáldozás szertartását gyakorló híveit utánozva a Krisztus testét jelképező ostyát »abortusztablettára« cserélik, amit a pap szerepét eljátszó személy a résztvevők nyelvére helyez a »Krisztus teste« kijelentés kíséretében. Ez a magatartás a közéleti vita keretein kívül esik, és megalázó tartalommal bír, ezért a katolikus egyház tagjainak személyiségjegyét súlyosan sérti, a vallás meggyalázásának minősül.”³⁹

A Kúria 21019 novemberében megváltoztatta az ítéletábrlai döntést, és elutasította kereseti kérelmet. A döntés szerint a performansz egy fontos közügyben tett véleménynyilvánításnak minősül, amely a szubjektív megítélés szerint ízléstelennek vagy akár sértőnek is tekinthető, de ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy gyalázkodó és jogsértő is lenne. A katolikus híveknek az ilyen jellegű véleménynyilvánítást tűrniük kell.⁴⁰

2.4. Kereskedelmi kommunikáció

Figyelemmel arra, hogy az Alaptörvény a nyilvános kommunikáció szabadságát általában védelmezi, a közlés céljától függetlenül, így a kereskedelmi célú információk közvételét, illetve a gazdasági reklámtevékenységet alkotmányos védelem illeti. Ugyanakkor a reklámszabályozás alkotmányos alapjait rögzítő AB határozat megállapítása szerint a kommunikáció e formája alacsonyabb szintű védelmet élvez a demokratikus vitákhoz közvetlenül hozzájáruló megnyilvánulásoknál, miután:

„[a] kifejezés szabadságát az Alkotmánybíróság korábbi határozataiban [...] mint az egyén önkifejezésének, személyisége szabad kibontakozásának elengedhetetlen eszközét és az egyén demokratikus társadalomban való részvételét

³⁸ 96/2008. (VII. 3.) AB határozat.

³⁹ ÍH2017. 53.

⁴⁰ „A Kúria szerint tűrniük kell a katolikusoknak, ha »abortusztabletta« feliratú tasakból adják az »ostyát«. 444.hu, 2019. november 23. <https://444.hu/2019/11/23/a-kuria-szerint-turniuk-kell-a-katolikusoknak-ha-abortusztabletta-feliratu-tasakbol-adjak-az-ostyat>

elősegítendő részesítette többletvédelemben. Minthogy azonban a gazdasági reklámok nem állnak közvetlen kapcsolatban a véleményszabadság ezen alapértékeivel, [...] az ilyen, kereskedelmi célú információk esetében a korlátozás lehetősége szélesebb körben minősülhet alkotmányosnak.⁴¹

Tekintettel arra, hogy a kereskedelmi kommunikáció nem bír a véleményszabadság említett jellemzőivel (azaz nem az egyén önkifejeződését, illetve a demokratikus társadalmi diskurzusban való részvételét célozza), az AB érvelése szerint a szélesebb körű állami beavatkozás sem minősülhet aránytalannak. Az alacsonyabb szintű védelemre vonatkozóan tett megállapításokon túl a testület egy későbbi döntésében a kereskedelmi beszéd jellemzői kapcsán arra is rámutatott, hogy egy adott üzenetet nem lehet pusztán a közlő személye alapján kereskedelmi célúnak minősíteni, ugyanis a:

„gazdasági jogalanyok nem minden megszólalása irányul áru értékesítésére, és a megszólalást motiváló üzleti érdekek összekapcsolódhatnak a közügyek megvitatásával. [...] Ezért a gazdasági jogalanyok nyilvános kommunikációjának megítélése a közlés kommunikációs céljától és a védendő értékekhez (egyéni önkifejezés, közéleti diskurzus fenntartása) való viszonyától függ.”⁴²

A kereskedelmi beszéddel szembeni szélesebb körű állami beavatkozás lehetőségét tehát az AB nem a gazdasági szereplő személyéből, hanem a megszólalás tartalmából, illetve a közlés céljából adódóan ítélte alkotmányosnak. Így a kereskedelmi kommunikáció körébe tartozó megszólalások korlátozhatósága sem tekinthető egységesnek, minden egyéb körülménytől függetlenül. Amennyiben ugyanis az adott közlések a gazdasági motívumaik mellett élénk közéleti vitákat kiváltó kérdésekhez is szorosan kapcsolódnak, a korlátozhatóságukkal szemben is nagyobb megalapozottsággal hozhatók fel érvek.

3. A sajtószabadság tartalma

A sajtószabadság szintén az Alaptörvény IX. cikke által is elismert és védett alapjog, amely rokon, ugyanakkor nem azonos a véleményszabadsággal. A média számára a szabadságjog biztosította mozgástér nem az egyént, hanem az intézményt illeti még akkor is, ha a sajtószabadság közvetlen gyakorlója tipikus esetben az ‘újságíró’. A sajtószabadság elismerésének legfőbb oka a demokratikus társadalmi rend működőképességének biztosítása. Az AB megfogalmazása szerint:

„Az egyéni véleménynyilvánítási szabadság szubjektív joga mellett tehát az Alkotmány 61. §-ából következik a demokratikus közvélemény kialakulása feltételeinek és működése fenntartásának biztosítására irányuló állami kötelezettség. A szabad véleménynyilvánításhoz való jog objektív, intézményes oldala nemcsak a sajtószabadságra, oktatási szabadságra stb. vonatkozik, hanem

⁴¹ 1270/B/1997. AB határozat.

⁴² 23/2010. (III. 4.) AB határozat.

az intézményrendszernek arra az oldalára is, amely a véleménynyilvánítási szabadságot általánosságban a többi védett érték közé illeszti. Ezért a véleménynyilvánítási szabadság alkotmányos határait úgy kell meghatározni, hogy azok a véleményt nyilvánító személy alanyi joga mellett a közvélemény kialakulásának, illetve szabad alakításának a demokrácia szempontjából nélkülözhetetlen érdekét is figyelembe vegyék.⁴³

A média elsődleges feladata a közérdekű információk és közérdekű témákhoz kapcsolódó vélemények közzétételének kötelezettsége. „A sajtó nemcsak a szabad véleménynyilvánítás eszköze, hanem a tájékoztatásé is, azaz alapvető szerepe van a véleményalkotás feltételét képező tájékozódásban.”⁴⁴ Az AB egy 2007-es határozatban alapvető adottságnak tekintette a vélemény és a sajtó szabadságának szétválasztását, aminek indokát a média társadalmi ‘jelenlétének’ sajátosságai képezik, nevezetesen az a körülmény, hogy a tájékoztatásban játszott kiemelkedő szerepe, véleményformáló ereje, hatása és befolyása miatt a média felelőssége is nagyobb.⁴⁵

A rendszerváltozás utáni években az AB szabad kezet adott a törvényhozónak abban, hogy milyen médiarendszert vezet be Magyarországon, feltéve, hogy az alkalmas a sajtószabadság biztosítására.

„A rádió és televízió szabadságának sajátos garanciái nincsenek eleve sem szervezési megoldáshoz, sem jogi formához kötve. A véleménynyilvánítási szabadságot a rádió és televízió esetében azonban jogilag részletesen szabályozott szervezeti megoldásokkal kell biztosítani. A szervezeti megoldások alkotmányosságát az minősíti, hogy elvileg képesek-e biztosítani a társadalomban meglévő vélemények teljes körű, kiegyensúlyozott arányú és valósághű kifejezésre jutását, valamint a közérdeklődésre számot tartó eseményekről és tényekről való elfogulatlan tájékoztatást.”⁴⁶

Az AB szerint tehát a megfelelő tájékoztatás és a vélemények sokszínű bemutatása a médiaszabályozás alapvető céljainak számítanak, amely a testületnek a médiaszabályozás vizsgálata kapcsán 2011-ben hozott határozata indokolásában is megerősítést nyert.

„A sajtószabadság egyéni alapjogi megközelítés melletti, azt kiegészítő közösségi alapú értelmezése [...] nem idegen a demokratikus gondolkodástól, sőt a demokratikus jogrendszerek alapját képezi. A szabad sajtó működése és a demokrácia egymást feltételező fogalmak: csak a döntési helyzetben hozott egyén képes a közéleti kérdésekre adekvát választ adni, a döntési helyzet kialakításában pedig a szabad sajtó kulcsszerepet játszik. A demokratikusan dönteni képes közvélemény kialakítása és működése ezért indokolhat az állam

⁴³ 30/1992. (V. 26.) AB határozat.

⁴⁴ 37/1992. (VI. 10.) AB határozat.

⁴⁵ 1006/B/2001. AB határozat.

⁴⁶ 37/1992. (VI. 10.) AB határozat.

részéről az intézményvédelmen, a keretek pusztá megteremtésén túli beavatkozásokat.”⁴⁷

Említést érdemel, hogy a vélemény- és a sajtószabadság megkülönböztetése messze nem csupán elvi kérdés. Ha a két jogot eltérőnek tekintjük, akkor hozzájuk eltérő részjogok és kötelezettségek kapcsolódhatnak. A médiában dolgozót természetesen megilleti a véleményszabadság, de e jogot csak a médiára vonatkozó speciális szabályozás keretei között gyakorolhatja. Tekintettel azonban a média demokratikus feladataira, többletvédelem is megilleti.

4. A sajtószabadság sajátos kérdései

4.1. A sajtó (médiá) meghatározása

A média fogalma hosszú ideig – dacára annak, hogy egymás után jöttek létre újabb és újabb formái – nem volt bizonytalan tartalmú. A nyomtatott sajtó, a televízió és a rádió besorolása a média fogalma alá nem lehetett vita tárgya.⁴⁸ A korábbi, ‘hagyományos’ felfogás a média megjelenési és terjesztési módja alapján határozta meg az érintett tevékenységeket, és az azokra vonatkozó szabályozást, azonban a technikai fejlettség jelen szakaszában e módok önmagukban már nem adnak megfelelő eligazítást az elhatárolás tekintetében. A médiakonvergencia miatt az egyes tartalmak immáron nem kötődnek szorosan az őket hordozó médiumok megjelenési formájához, például a nyomtatásban megjelenő újságok az interneten is olvashatók, egyes televíziós műsorok mobiltelefonon is nézhetők. A ‘médiászerű’ tartalmak egy jelentős része szerkesztői döntéshozatal nélkül válik elérhetővé a közönség számára az internetes platformokon. Az újonnan létrejövő kommunikációs formák és csatornák (blogok, kommentek, mágnánweboldalak, keresőmotorok, videomegosztók, *social media*) tehát nehézségek és következtelenségek nélkül nem sorolhatók be a korábbi kategóriákba.

Útmutatást ad a média fogalma tekintetében az európai uniós audiovizuális médiaszabályozás⁴⁹ implementálását megvalósító Mttv. „audiovizuális médiaszolgáltatásra” vonatkozó definíciója,⁵⁰ ami alapján a hatályos magyar szabályozás azon szolgáltatásokra, illetve azok különválasztható részeire terjed ki, amelyeket: *a)* gazdasági szolgáltatásként, *b)* a szolgáltatás nyújtójának szerkesztői felelőssége mellett, *c)* tájékoztatósi, szórakoztatási vagy oktatási céllal, *d)* a nyilvánossághoz történő eljuttatás céljával nyújtanak.

⁴⁷ 165/2011. (XII. 20.) AB határozat.

⁴⁸ David A. ANDERSON: Freedom of the Press. *Texas Law Review*, (2002) 442–444.

⁴⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU irányelve (2010. március 10.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv), és Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1808 irányelve (2018. november 14.) a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 2010/13/EU irányelvnek (Audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv) a változó piaci körülményekre tekintettel való módosításáról.

⁵⁰ Mttv. 203. § 1a. pont.

A hazai médiaszabályozás hatálya a fenti *a)–d)* pontokban felsorolt tulajdonságokkal bíró rádiós médiaszolgáltatásokra, illetve (online és print formában elérhető) sajtótermékekre is kiterjed. Miután a szabályozás kizárólag a gazdasági (üzletszerűen, az anyagi haszonszerzés reményében, anyagi kockázatvállalás mellett nyújtott) szolgáltatásokat érinti, komoly megszorítást jelent a média fogalmának hagyományos tartalmához képest.

E körben érdemel említést az Európa Tanács 2011-es ajánlása, amely a média új fogalmának meghatározására hívott fel.⁵¹ Az ajánlás abból indult ki, hogy a média 'új ökoszisztémája' magában foglalja mindazon új szereplőket, akik a tartalomelőállítás és -terjesztés folyamatában részt vesznek, potenciálisan nagyszámú emberhez eljuttatva a tartalmakat (tartalomaggregátorok, alkalmazáskészítők, tartalmat előállító felhasználók, az infrastruktúra működtetését ellátó vállalkozások), amennyiben rendelkeznek szerkesztői befolyással vagy felügyelik az adott tartalmat. A döntő elem tehát a szerkesztői felelősség megléte. Az ajánlás a következő hat kritériumot rögzíti, amelyek együttes megléte esetén a szolgáltatás médiának tekinthető: 1) a médiaként való viselkedés szándéka; 2) a média céljai és szándékai szerinti működés, azaz a médiatartalom előállítása, gyűjtése és terjesztése; 3) szerkesztői kontroll; 4) szakmai (professzionális) mércék szerinti működés; 5) a sokakhoz való eljuttatás, a terjesztés szándéka; 6) a közönség elvárásainak való megfelelés, például hozzáférhetőség, sokszínűség, megbízhatóság, átláthatóság stb. Az internetes platformok és tartalomszolgáltatások terjedésének köszönhetően a média hagyományos fogalma a szabályozásban és az alkotmányos doktrínák érvényesülésekor sem alkalmazható változtatás nélkül a jövőben.

4.2. A cenzúra tilalma

A sajtószabadság fogalmának történeti fejlődése során általánosan kialakult nézetté vált, hogy a cenzúra – mint a véleményeknek a közönséghez való eljutását akadályozó önkényes beavatkozás – megengedhetetlen, sőt jogi eszközökkel kell kizárni a gyakorlását, ezzel szemben a jogsértő tartalmak közzététele miatti utólagos felelősségre vonás bizonyos keretek között elfogadható. A cenzúra alkalmazása nem összeegyeztethető a sajtószabadság alapjogát biztosító demokratikus berendezkedésű államok jogrendszerével. Magyarországon a cenzúra kérdése a sajtótermékek alapítása és terjesztése kapcsán az 1990 előtti időszakból hatályban maradt jogi szabályozás alkotmányossági vizsgálatával kapcsolatosan is terítékre került. Amiként arra az AB már egy korai döntésében is rámutatott, „[a] sajtószabadságot [...] elsősorban az állam tartalmi be nem avatkozása biztosítja; ennek felel meg például a cenzúra tilalma és a szabad lapalapítás lehetősége.”⁵² A testület néhány évvel később ismét foglalkozott a kérdéssel, amikor az 1986-os Stv.⁵³ azon előírásának alkotmányos vizsgálatát végezte el, ami szerint ügyészi indítványra a bíróság megtilthatta, illetve azonnal felfüggeszthette a sajtótermék vagy egyéb irat nyilvános közlését, amennyiben az a fent idézett szakaszba ütközött. Az AB

⁵¹ Recommendation CM/Rec(2011)7 of the Committee of Ministers to member states on a new notion of media.

⁵² 37/1992. (VI. 10.) AB határozat.

⁵³ 1986. évi II. törvény a sajtóról.

határozatával megsemmisítette az előzetes korlátozásra vonatkozó, vitatott rendelkezés egészét, de csupán jogtechnikai okokból, mivel alkotmányellenességet csak az ügyész – mások személyiségi jogainak sérelmére és magánvádas büncselekmény megvalósulására való hivatkozással, az érintettek akaratától független – indítványozási jogában fedezett fel.⁵⁴

A sajtótermékekre vonatkozó nyilvántartásba vétel (kötelező bejelentés) szintén felvet bizonyos alkotmányos kérdéseket, amely abban az esetben tekinthető a sajtóigazgatás hagyományos és szükséges megnyilvánulásának, amennyiben adminisztratív (deklaratív) jellegű, és nem korlátozza a sajtótermék kiadását. A nyilvántartás tehát csupán adminisztratív aktus lehet, és a hatóságként fellépő államnak nem lehet mérlegelési joga a nyilvántartásba vételre irányuló kérelem tárgyában, illetve a terjesztést, kiadást akadályozó nyilvántartásból törlés elrendelésére is csak törvényi szabályozás alapján, kivételesen kerülhet sor.⁵⁵

4.3. A sajtószabadság pozitív jellege (objektív intézményvédelem)

Az AB kezdeti döntésében lefektetett elvek szerint az állam jogvédelmi kötelezettsége kettős: egyfelől védi az egyének (jogalanyok) számára biztosított emberi jogokat, másfelől bizonyos esetekben – és bizonyos emberi jogok vonatkozásában – gondoskodnia kell az emberi jogok érvényesüléséhez szükséges feltételekről (intézményes védelem).⁵⁶ Az állam intézményvédelmi kötelezettségéből fakadóan egy adott emberi jog intézményes védelme indoka lehet más emberi jogok korlátozásának is, a véleményszabadság tekintetében például az államnak nem csupán az a feladata, hogy polgárai számára biztosítsa a szabad véleménynyilvánítást, hanem gondoskodnia kell a demokratikus közvélemény megfelelő működésének állam által biztosítható feltételeiről is.⁵⁷

Az előzőekből következik, hogy önmagában a véleménynyilvánítás szabadságának negatív jellege – a külső, önkényes beavatkozás tilalma, a ‘valamitől’ való ‘békén hagyatás’ – sem alkalmas arra, hogy az alapjog tartalmát meghatározza. Az államnak kötelezettsége, hogy a jog tényleges gyakorlását bizonyos mértékig lehetővé tegye (‘valamire’ való szabadságot kínáljon). Lehetővé kell tennie például utcai demonstrációk rendezését, szavatolnia kell azok biztonságát, és meg kell akadályoznia, hogy a demonstrálók megzavarják egymás rendezvényeit. Meg kell szerveznie a média szabályozását, biztosítania kell, hogy választási kampányok idején a politikai szervezetek, jelöltek hozzáférhessenek a médiához, fenn kell tartania a közszolgálati médiát és anyagi támogatást kell nyújtania a művészetek területén.

A demokratikus döntéshozatal, a nyílt közvita csorbul, ha a jog nem biztosít lehetőséget a véleményszabadság hatékony gyakorlására. Ez elsősorban nem a közlő, hanem a közönség, a befogadók érdekei miatt szükséges, akiknek minden releváns álláspontot ismerniük kell ahhoz, hogy valós döntési helyzetbe kerülhessenek.

⁵⁴ 20/1997. (III. 19.) AB határozat.

⁵⁵ 34/2009. (III. 27.) AB határozat.

⁵⁶ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat.

⁵⁷ 30/1992. (V. 26.) AB határozat.

A pozitív jelleg melletti másik fő érv értelmében a véleménynyilvánítás lehetőségének biztosítása azért szükséges, mert csak így teremthető meg az állampolgárok közti egyenlőség. Mindenkinnek egyenlő, morális alapon nyugvó joga, hogy a közvélemény alakításában részt vegyen, az nem lehet csupán a jómódúak és befolyásosak kiváltsága. Legalább némi esélyt kell teremteni arra, hogy mindenki hozzászólhasson az adott vitához, ezért kell elismerni a közlők pozitív jogát, ezzel párhuzamosan pedig mások kötelezettségét arra, hogy olyan eszközöket és lehetőségeket biztosítsanak, amelyek a véleményszabadság hatékony gyakorlását elősegítik. Ez nem jelentheti például azt, hogy mindenki szerepelhet az általa kiválasztott televíziós műsorban, de azt igen, hogy mindenkinnek joga van tüntetni, vagy az utcán szórólapot osztogatni, és mindezt állami védelem mellett. Az egyenlőség a véleményszabadság gyakorlásában sem valósulhat meg teljes mértékben, a média szabályozása, illetve a médián kívüli véleménynyilvánítási eszközök felhasználásának lehetősége mégis kiegyensúlyozhatja a hozzáférés egyenetlenségeit. Az egyenlőséget ellenben nem az egyének, hanem az egyes nézetek szempontjából kell tekinteni.⁵⁸

4.4. Többletjogok a média számára

4.4.1. Az újságíró fogalma

Az újságírókat, illetve általánosságban véve a médiát, a közérdeket szolgáló feladatokra tekintettel több speciális jogosultság illeti meg. Az újságíró korábban elsősorban egy kiadóval munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló jogviszonyban álló személy volt, aki hivatásszerűen dolgozott egy lapnál, és próbált több-kevesebb sikerrel megélni e tevékenységéből. A technika fejlődésével az újságíró megjelent a televízióknál, rádióknál is.

Az 1986-os Stv. definíciója szerint újságírónak volt tekinthető „a sajtónál hivatásszerűen tájékoztatási tevékenységet végző személy” [11. § (1) bekezdés]. Tájékoztatást, információk gyűjtését és terjesztését manapság nem csak professzionális módon lehet művelni, tehát a klasszikus megközelítés a múlté. Ma már egy otthon, kedvtelésből írogató blogger is tekinthető újságírónak, bár természetesen az intézményes, professzionális vállalkozásként működő sajtó befolyásolási lehetőségei nagyobbak. Formális kritériumok alapján – pl. kamarai tagság, hivatásszerűen végzett tevékenység – nem lehet azonosítani az újságírót, így lényegében bárki annak tekinthető, aki a nyilvánosság valamely fórumán tájékoztató tevékenységet végez, akár információk gyűjtésével, akár a már meglévők értékelésével teszi ezt. Ugyanakkor megjegyzendő, hogy a médiaszabályozás hatálya alá kizárólag a professzionális, gazdasági vállalkozásként működő médiavállalkozások szolgáltatásai tartoznak – az e körön kívül eső tartalmakra kizárólag az általános jogszabályok vonatkoznak (pl. Ptk., Btk.).

⁵⁸ Michel ROSENFELD: Free Speech, Equality and Minority Access to the Media in the United States. In: András SAJÓ – Monroe E. PRICE (szerk.): *Rights of Access to the Media*. Boston, Kluwer Law International, 1996. 72–74.

4.4.2. Az újságírók és a média privilégiumai

Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének az újságírói etikáról szóló 1003. sz. határozata kimondta, hogy „[a]z újságíró szakma jogokkal és kötelezettségekkel, előjogokkal és felelősséggel jár”.⁵⁹ A demokratikus kötelezettség teljesítésének érdekében a média, illetve az újságíró olyan jogosultságokat, kedvezményeket élvezhet, amelyek a véleményszabadság gyakorlóját általában véve nem illetik meg.

A) Az információforrások védelme

A média, illetve az újságírók privilégiumai közé tartozik az a jog, ami alapján nem kötelezhető információforrásaik felfedésére. Számos információ olyan bizalmas forrásoktól jut el a sajtóhoz, akik csak névtelenül maradásuk garantálása esetén járulnak hozzá a közvélemény tájékoztatásához. A források titokban tartása integráns elemét képezi a sajtószabadságnak, ilyen garancia hiányában ugyanis a média számos bizalmas, közérdekű információtól elesne, és ez hátrányosan érintené a közönség tájékozódáshoz való jogát. A titoktartás joga kiterjedhet a bírósági eljárásokra is, ideértve a nyomozás alatt tett tanúvallomást is. Az információforrások védelme ugyanakkor nem lehet korlátlan, a közérdek bizonyos esetekben éppen amellet szól, hogy az újságíró felfedje annak kilétét.

A magyar médiaszabályozás általános titoktartási jogot teremt az újságírói források védelmére (Smtv. 6. §). Forrásvédelem címen nem az információ, nem az információt átadó személy vagy dokumentum tarthat számot védelemre, hanem az információt átadó személy és az újságíró között fennálló bizalmi viszony, amelynek révén a közügyekkel kapcsolatos tények és vélemények a nyilvánosság elé kerülhetnek.⁶⁰

A hatályos törvényi keretek – az AB 165/2011. (XII. 16.) számú határozatában megfogalmazott alkotmányossági aggályokat elhárítva – általános jelleggel rögzítik az információforrás kilétének titokban tartásához, illetve ezzel együtt az információ felfedésének megtagadásához fűződő jogot, de a főszabály mellett felsorolva azon – konjunktív feltételek teljesülése esetén tekintetbe vehető – kivételes esetet, amikor a forrás felfedésére (az információ átadására) az újságíró mégis kötelezhető. Erre kizárólag *a*) bíróság, *b*) bűncselekmény felderítése érdekében, *c*) törvényben meghatározott és *d*) kivételesen indokolt esetben kötelezheti az újságírót. A „kivételesen indokolt eset” kitétel pontos tartalmát a Be.⁶¹ 174. § (1)–(2) bekezdése határozza meg, aminek értelmében a bíróság felfedésre kötelezést tartalmazó határozatot kizárólag három évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény felderítése érdekében hozhat, amennyiben az információforrás kilétének ismerete nélkülözhetetlen, az ettől várható bizonyíték mással nem pótolható, és a bűncselekmény felderítéséhez fűződő érdek olyan kiemelkedő, hogy az az információforrás titokban tartásához fűződő érdeket egyértelműen meghaladja.

⁵⁹ Resolution 1003 (1993) on the ethics of journalism.

⁶⁰ 165/2011. (XII. 20.) AB határozat.

⁶¹ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény.

B) A házkutatások alóli mentesség

Kérdésként merülhet fel, hogy mennyiben élvezhet a média és az újságíró mentességet a rendőri házkutatások alól. Az Emberi Jogok Európai Bírósága gazdag esetjoggal rendelkezik az újságírók házkutatások alóli mentessége kapcsán, és számos esetben megállapíthatónak tartotta az Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikkében garantált véleménynyilvánítási szabadság (illetve a sajtószabadság) sérelmét, amennyiben az intézkedés háttérében nem állt nyomós közérdek, illetve ha a konkrét az információhoz más módon is hozzá lehetett volna jutni. A magyar joggyakorlatban ehhez hasonló kérdések egyelőre még nem merültek fel.

C) Speciális belépési jogosultságok

Alapvető kérdés, hogy a média rendelkezik-e speciális belépési joggal olyan helyszínekre és eseményekre, amelyek egyébként nem nyilvánosak. A bírósági eljárásokon, a parlamenti üléseken a részvétel joga – a rendelkezésre álló hely függvényében – főszabályként mindenkit megillet, azonban bizonyos eljárások, tárgyalások, ülések a nyilvánosság kizárásával is folyhatnak. Vita tárgya lehet, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekbe be kell-e engedni a médiát, illetve hogy e jog lehet-e szélesebb, mint az egyébként másokat (pl. a hozzátartozókat) is megillető belépési jog.

A média belépési jogának általános elismerése még várat magára, jelenleg e privilégiumok inkább szokás alapúak. Bár a belépési lehetőségek lehetnek korlátozottak, a média számára nyújtott felvilágosítási kötelezettség széles körben elismert és védett jog, és nem csupán az Infotv. tartalmazza, hanem alapvető jelleggel az Smtv. is elismeri, és kötelezően – bár a megsértése jogkövetkezményeinek meghatározása nélkül – előírja azt bizonyos szervezeteknek, szervezeteknek (Smtv. 9. §).

D) 'Belső' sajtószabadság

A sajtószabadság az újságírókat és a szerkesztőket is megilleti, bizonyos esetekben a sajtótermék vagy médiaszolgáltatás tulajdonosával szemben is – ez az ún. belső (a média szervezetén belülről jövő beavatkozással szembeni) sajtószabadság. A magyar szabályozás európai szinten is páratlan szabadságot ad a médiában dolgozóknak a tulajdonostól, illetve a reklámozóktól, szponzoroktól való függetlenségre (Smtv. 7. §), a szakmai függetlenség biztosítását célozza, és abból a felismerésből fakad, hogy a média függetlenségére, közérdekű feladatainak ellátására nem pusztán az állam, hanem a különböző magánérdekek is veszélyesek lehetnek. A tulajdonos természetesen továbbra is meghatározhatja a tulajdonában álló médium alapvető irányultságát, jellegét, de közvetlen, a függetlenséget sértő utasítást az újságíróknak, szerkesztőknek nem adhat. A törvény szerint nem alkalmazható munkajogi vagy polgári jogi jogviszonyból eredő joghátrány az újságíróval és a szerkesztővel szemben amiatt, mert megtagadta a szabadságát csorbító utasítás végrehajtását.

4.5. Többletkötelezettségek

A médiaszabadság negatív jellege önmagában nem alkalmas arra, hogy a demokratikus nyilvánosság működésével kapcsolatos fontos érdekeket teljes egészében magába foglalja, megjelenítse. Ennek megfelelően szükséges elismerni a sajtószabadság pozitív jellegét is. A sajtószabadság vonatkozásában a negatív jelleg a médián keresztüli kommunikáció külső beavatkozástól való mentességét jelenti, míg a pozitív jelleg azon érdek védelmét, hogy a média tartalmaihoz bárki szabadon hozzáférhessen, a média tartalmi sokszínűk legyenek és sokféle véleményt mutassanak be. Azaz, míg a negatív jelleg (a külső erők, így elsősorban az állam általi ‘békén hagyatás’) a média tényleges joga, addig a pozitív jelleg elismerése a média közönségének (tágabb értelemben a teljes társadalomnak) az érdeke. Ezen érdek elismeréséből pedig az a következmény fakad, hogy a médiaszabályozás bizonyos olyan közérdekű kötelezettségeket ró a médiára, amelyek a szabad tájékozódás érdekének kielégítését szolgálják.

4.5.1. A média tartalmának szabályozása

A) Erkölcs- és gyermekvédelem

Korlátozható-e a közlés pusztán azon az alapon, hogy az másoknak felháborodást okozhat, mások számára zavaró lehet? A jogrendszerek mindegyike igyekszik megóvni a hatálya alá tartozó polgárokat attól, hogy ilyesfajta tartalmakkal akaraton kívül szembesüljenek. A média vonatkozásában például mindenhol szigorú szabályok korlátozzák, illetve tiltják a túlzott illetlenséget és a pornográfiát. A teljes tiltás azonban ezekben az esetekben nem lehetséges, a korlátozás csak addig terjedhet, amíg az efféle örömeiket keresők hozzáférési lehetőségei szabadon megmaradnak.

A közerkölcs fogalmát a jog nem definiálja, de számos szabály határoz meg a közerkölcsbe ütközés miatt tiltott magatartásokat. A vélemény- és sajtószabadságot a közerkölcs védelme miatt korlátozó szabályok egy része kifejezetten a kiskorúak védelmére szolgál, míg a másik része a felnőtt társadalom erkölcsének védelmét célozzák. A különféle jogterületeket szabályozó törvények szabályai alapján az első körbe sorolhatók az egyes reklámtiltalmak [Grtv. 8. § (1)–(3) bekezdés],⁶² a szexualitást, erőszakot ábrázoló műsorszámok közzétételi időpontjának és a közzététel módjának korlátozását előíró szabályok (Mttv. 9–11. §),⁶³ illetve a gyermekpornográfia büntetőjogi tényállása (Btk. 204. §), míg a második csoportba tartoznak a pornográf vagy szexuális szolgáltatást népszerűsítő reklám közzétételét tiltó törvényi szabályok [Grtv. 9. § (1)–(4) bekezdés].

A hatályos jogszabályi környezetet tekintve mindenképpen külön említést érdemel az Smtv., ez ugyanis egyike azon kevés jogszabályunknak, amelyik – szinte szó szerint egyezve az 1986-os Stv. egyébiránt alkotmányosnak ítélt szabályaival⁶⁴ – kifejezetten

⁶² 2008. évi XLVIII. törvény a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól.

⁶³ 2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról.

⁶⁴ 20/1997. (III. 19.) AB határozat.

hivatkozik a közerkölcsre.⁶⁵ Megjegyzendő, hogy a közerkölcs megsértésének említett tilalma csupán formális, tekintve, hogy konkrét törvényi előírások hiányában közvetlen alkalmazására nem kerülhet sor, ugyanis a közerkölcs védelme érdekében a médiahatóságnak nincs lehetősége fellépni, hatósági eljárást indítani.⁶⁶ E szabály így nem telepít önállóan is érvényesíthető kötelezettségeket a médiára, inkább alapelvi jellegű, és konkrét tényállásokban képződik le, mint például a kiskorúak védelmére vonatkozó szabályok, amelyek részben a közerkölcs védelmére irányadó törvényi előírásból vezethetők le.⁶⁷ Ami a mediaszabályozás közvetlenül kikényszeríthető gyermekvédelmi előírásait illeti, azokat a jogalkotó a sajtószabadság alkotmányos követelményeinek megfelelően állapította meg.⁶⁸

A közerkölcs védelméből is származtatható gyermekvédelmi szabályok elsődlegesen azonban az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdéséből eredeztethetők.⁶⁹ Az állam (a jogalkotó) Alaptörvényből eredő kötelezettsége olyan jogszabályi környezet megteremtése, amely biztosítja a gyermekek egészséges fejlődését. Az állam részéről elvárható intézkedések szükségessége annak felismerésre vezethető vissza, hogy a kiskorúak életkori sajátosságukból, hiányos életpasztautalutukból kifolyólag könnyebben sebezhetőek, sokszor védtelenek a külső hatásokkal szemben, a megfelelő fejlődésük biztosítása érdekében elengedhetetlen a törvényi szabályozás e téren. Az állam az Alaptörvény hivatkozott rendelkezéséből eredő intézményvédelmi kötelezettségének a különféle területeket szabályozó ágazati jogszabályok megalkotásával kíván eleget tenni, így a már említett mediaszabályozás és reklámszabályok mellett a gyermekvédelmi törvény,⁷⁰ a családok védelméről szóló törvény,⁷¹ a mozgóképről szóló törvény,⁷² illetve a fiatalok biztonságos internethasználatát támogatni hivatott elektronikus kereskedelmi törvény⁷³ és az elektronikus hírközlési törvény⁷⁴ egyaránt tartalmaz gyermekvédelmi szabályokat.

A mediaszabályozásban az Smtv. a kiskorúak védelmével kapcsolatos általános szabályokat fogalmazza meg, amelyeket az Mttv. aztán részletesen kibont (9–11. §). Az Smtv. szabályozásának jellemzője, hogy a szolgáltatások típusa szerint tesz különbséget (vagyis eltérő rendelkezés irányadó a mediaszolgáltatásokra, illetve a sajtótermékekre). A szabályozás az egyes szolgáltatástípusok között azoknak a közönségre gyakorolt hatása alapján differenciál.

⁶⁵ „A sajtószabadság gyakorlása [...] nem sértheti a közerkölcsöt.” [Smtv. 4. § (3) bekezdés].

⁶⁶ 165/2011. (XII. 20.) AB határozat.

⁶⁷ „A kiskorúak védelme végső fokon a »közerkölcsön« alapul, amelynek fogalma és tartalma tértől és időtől függő” [165/2011. (XII. 20.) AB határozat].

⁶⁸ Lásd például az 1123/B/2005. és a 165/2011. (XII. 20.) AB határozatot.

⁶⁹ „Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”

⁷⁰ A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény.

⁷¹ A családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény.

⁷² A mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény.

⁷³ Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény 4/A–4/D. § és 13. § (13)–(15) bekezdés.

⁷⁴ Az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény, 149/A. §.

A médiaszolgáltatásban közzétett olyan médiatartalmak tekintetében, amelyek károsíthatják a kiskorúak fejlődését, az Smtv. mindössze annyi kitévelt tartalmaz, hogy az adásidő megválasztásával, az életkor ellenőrzésével, vagy más műszaki megoldással kell biztosítani, hogy a kiskorúak rendes körülmények között ne férhessenek hozzá az adott tartalmakhoz [Smtv. 19. § (2) bekezdés]; e szabályt az Mttv. 9–11. §-ai konkretizálják. A sajtótermék vonatkozásában korlátozni kell a kiskorúak hozzáférését, illetve azok csak a lehetséges veszélyről való tájékoztatást tartalmazó figyelmeztető jelzéssel tehetők közzé [Smtv. 19. § (1)–(3) bekezdés]. A hozzáférést korlátozó intézkedéseknek minden esetben arányban kell állniuk a tartalom ártalmasságával, így a legkárosabb tartalmak esetében, mint amilyen az indokolatlan erőszak vagy a pornográfia, indokolt lehet a legszigorúbb intézkedések alkalmazása, mint a műsorjel kódolása, amelyhez a felhasználó csak PIN-kód megadásával fér hozzá.

Az AB vizsgálta a korábbi médiatörvény⁷⁵ kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezéseinek alkotmányosságát.⁷⁶ Az indítványozó a korhatárbesorolás és az ahhoz kapcsolódó időbeli korlátozásokra vonatkozó szabályokat a szülőknek a gyermekük nevelése megválasztásához való jogába ütközőnek vélte. Az AB ezzel szemben megállapította, hogy az állam intézményvédelmi kötelezettségét megalapozó rendelkezéseket nem a szülők oldaláról, hanem a gyermekek megfelelő szellemi és erkölcsi fejlődéséhez fűződő jogából kiindulva kell vizsgálni. A törvény rendelkezései a szülők nevelési jogára nem tartalmaztak korlátozásokat, mivel kizárólag a médiát kötelezték, a szülők számára kizárólag tájékoztatásul szolgálnak, így nem sértették az Alkotmányt.

B) Az emberi méltóság védelme

Az emberi méltóság védelme a jogok intézményes védelmén keresztül közvetve a demokratikus nyilvánosság megfelelő működését védi, nem pedig a jogaiban esetlegesen sértett egyént. A médiahatóság ugyanis „a közigazgatási eljárásban nem az egyes jogalanyokat ért jogsérelmekről dönt”; eljárása során „annak megállapítására jogosult, hogy a műsorszolgáltató az emberi jogok tiszteletben tartásával tevékenykedik-e, és az egyes műsorainak témája, jellege, nézőpontja nem sérti-e az emberi jogokban tükröződő alapvető értéket.”⁷⁷ A sajtószabadság médiaszabályozásbeli korlátját képező szabályok legfőbb indoka ugyanis a közönség érdekeinek – neki mint a társadalom tagjának járó – védelme, azon közös érdekeké, amelyek az emberi jogok általános elismeréséhez és tiszteletéhez kötődnek.

Az emberi méltóság olyan alapérték, amelynek érvényesülése a jogrendszer egészét és a társadalmi élet valamennyi színterét, így a médiát is áthatja. Az emberi méltóság önálló védelmét a médiaszabályozásban a média speciális funkciói és jellegzetességei is indokolják, hiszen az, hatásánál fogva, lényegesen nagyobb rombolást tud végezni az emberi jogok területén, különösen az emberi méltóság tiszteletét károsítva.⁷⁸ A média ugyanis nemcsak ‘felhangosítja’ az egyes véleményeket és közléseket (ami által a

⁷⁵ 1996. évi I. törvény a rádiózásról és televíziózásról.

⁷⁶ 1123/B/2005. AB határozat.

⁷⁷ 46/2007. (VI. 27.) AB határozat.

⁷⁸ 165/2011. (XII. 20.) AB határozat.

jogsértő tartalmak is ‘veszedelmesebbé’ válnak), hanem – nehezen felmérhető mértékű – hatást is gyakorol a közönségre, azaz alakítja, formálja a társadalmi igényszintet, ízlést, kultúrát.

C) A gyűlöletbeszéd tilalma

A demokratikus nyilvánosság keretei között olyan véleményeknek is helyet kell kapnia a nyilvánosságban, amelyek sokak számára bántóak, a vélemény- és sajtószabadság pedig kiterjed a sértő, akár szélsőséges álláspontok közzétételének lehetőségére is. Ízlés vagy egyéni sérelemérzet alapján alapjog korlátozására nincs lehetőség. A szélsőséges vagy sértő véleményekkel szembeni tolerancia a demokratikus vita hatékonyabbá tételében segédkezhet. A vélemény- vagy sajtószabadság gyakorlása nem teszi engedetté a gyűlöletkeltő vélemények közzétételét, azaz a védelem ezen álláspontokra nem terjed ki, ezek a vélemények alkotmányos módon kizárhatók a demokratikus nyilvánosságból. Fogalmilag kizárt ugyanis a demokratikus közvélemény kiépítésének, fenntartásának eszközeként az olyan médiatartalom, amely tagadja a demokrácia intézményes, alapvető jogokhoz kapcsolódó alapértékeit, így az Smtv. 17. §-ában megfogalmazott tilalmak a különböző médiumok hatásmechanizmusától függetlenül, a sajtószabadság – valamennyi médiatartalom esetében – alkotmányosan indokolható, szükséges és arányos korlátozásának minősülnek.⁷⁹

Az Smtv. 17. §-a a demokratikus közvélemény (nyilvánosság) számára előírt tilalmon keresztül a polgárok szabad tájékoztatáshoz fűződő jogait [Alaptörvény IX. cikk (2) bekezdés] is védi azáltal, hogy bizonyos mértékű korlátokat határoz meg a közösségek ellen megfogalmazott vélemények vonatkozásában. Az ily módon közvetve védelemben részesített közösségek tagjai ugyanis nagyobb eséllyel vesznek részt a demokratikus nyilvánosságban, bátrabban fejezhetik ki véleményüket, hiszen a velük szembeni gyűlöletkeltő hangok korlátozhatók. Ennek következtében pedig végeredményben a teljes közvélemény sokszínűbbé válhat, azon keresztül pedig – a társadalom valamennyi tagja vonatkozásában – a szabad tájékoztatáshoz való jog, a nyilvánosságban megjelenő vélemények sokszínűségéhez fűződő érdek is hatékonyabban érvényesülhet.

D) A kereskedelmi kommunikáció

A médiában megjelenő reklámüzenetek korlátozásának alkotmányossága kapcsán rögzíthető, hogy azok elsődlegesen a reklámozók kereskedelmi célú beszédhez való jogát érintik, és csak áttételesen, egyúttal alkotmányosnak elfogadott célok és indokok érdekében korlátozzák a reklám közzevőjeként fellépő médiumok sajtószabadságát.⁸⁰ A kereskedelmi kommunikációra vonatkozó törvényi kötelezettségek – hasonlóan a gyermekvédelem szabályaihoz – elszórva, több jogszabályban található meg. A már említett Smtv. általános, és az Mttv. egyes kereskedelmi közleménytípusra irányadó speciális szabályai mellett a Grtv. a médiában megjelenő reklámokat érintő korlátokat és tilalmakat rögzíti. A szabályok első köre – tájékoztatási célt szolgálva – a szerkesztett

⁷⁹ 165/2011. (XII. 20.) AB határozat.

⁸⁰ Uo.

tartalmak kereskedelmi szándékkal közzétett üzenetektől való elválasztását, közönség általi megkülönböztethetőségét [Smtv. 20. § (1)–(2) bekezdés], illetve a médiatartalom-ban megjelenő kereskedelmi közlemények kapcsán a közönség figyelmének felhívását követeli meg [Smtv. 20. § (8) bekezdés, Mttv. 31. § (2) bekezdés]. E körben említhetők a megtévesztő kereskedelmi gyakorlatokhoz sorolható burkolt, illetve tudatosan nem észlelhető reklámok közzétételét tiltó törvényi előírások [Smtv. 20. § (3)–(4) bekezdés].

A kereskedelmi kommunikáció szabályozásának sajátos formái között találhatóak a reklámok mennyiségére [pl. Mttv. 35. § (1) bekezdés], illetve egyes termékekre, termékörökre, például a dohánytermékekre, fegyverre, lőszerre, robbanóanyagra [Smtv. 20. § (5)–(7) bekezdés] vonatkozó korlátozások, tilalmak is.

4.5.2. A médiapluralizmus

A médiapluralizmus követelménye értelmében a médiapiac egészének biztosítania kell a bemutatott nézetek, vélemények és általában a tartalomkínálat sokféleségét, és meg kell teremtenie azok egyensúlyát. Ez elsősorban az állam számára keletkeztet feladatot a médiapiac szabályozása tekintetében – e szabályok elsősorban a hagyományos műsorszolgáltatást, televíziós és rádiós szolgáltatásokat érintik. A pluralizmus követelménye alapján tehát nemcsak tartalmi kötelezettségek, hanem a médiapiac rendszerét befolyásoló strukturális korlátozások is előírhatók, valamint korlátozható a lehetséges piaci viselkedés is.⁸¹ A médiapluralizmus érdekében tett szabályozói lépések első szintje az ún. strukturális korlátozások: tulajdonszerzési akadályok a médiapiaci koncentráció megakadályozása érdekében, ideértve az egyazon (például a televíziós) piacon található vállalkozásokat és a kereszttulajdonlást is.⁸² A második szinten a tartalomkínálat általános bővítését célzó szabályok helyezkednek el. Valamennyi európai országban működik például – állami támogatással – közszolgálati média.⁸³ Előírható továbbá egyes műsorszolgáltatók számára a közügyekkel általában foglalkozó műsorok vagy kifejezetten helyi érdekű hírek közzététele. Az Európai Unió szabályozása értelmében a televízióknak műsorkvótákat kell figyelembe venniük, amelyek az európai médiapiac és a független műsorkészítők védelmét szolgálják. Az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv 13. cikke, illetve 16–18. cikkei kimondják, hogy ahol megvalósítható és megfelelő eszközök állnak rendelkezésre, a tagállamok biztosítják, hogy a televíziós médiaszolgáltatók adásidejük többségi hányadát európai alkotások számára tartsák fenn, leszámítva a hírekre, sporteseményekre, játékokra, reklámra és teletext szolgáltatásokra szánt időt, a lekérhető szolgáltatások katalógusában pedig legalább 30 százalékban európai művek szerepeljenek. A médiapluralizmus megvalósulását támogató szabályok harmadik szintje a tartalomba való közvetlen beavatkozást végrehajtó

⁸¹ Peggy VALCKE et al.: The European Media Pluralism Monitor: Bridging Law, Economics and Media Studies as a First Step towards Risk-Based Regulation in Media Markets. *Journal of Media Law*, (2010) 85.

⁸² Ewa KOMOREK: *Media Pluralism and European Law*. New York, Wolters Kluwer, 2012.

⁸³ Lásd Benedetta BREVINI: *Public Service Broadcasting Online, A Comparative European Policy Study of PSB 2.0*, New York, Palgrave, 2013.; Karen DONDERS: *Public Service Media and Policy in Europe*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2012.

rendelkezések. Ilyen a kiegyensúlyozott tájékoztatás követelménye, amely alapján a közügyekről elfogulatlanul kell a tájékoztatást végző műsorokban beszámolni.

A) Tulajdoni korlátozások

Az Alaptörvény IX. cikk (2) bekezdése szerint „Magyarország elismeri és védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét, biztosítja a demokratikus közvélemény kialakulásához szükséges szabad tájékoztatás feltételeit.” A médiaszabályozás ezért alapelveként rögzíti nemcsak a médiapiaci pluralizmus elősegítésének, illetve a tájékoztatási monopóliumok megakadályozásának fontosságát, de ezzel egyidejűleg a piaci verseny indokolatlan korlátozásának megakadályozására irányuló elvárást úgyszintén (Mttv. 4. §). Az Alaptörvény e szabálya – a média szabadságának és sokszínűségének védelme – egyúttal magában foglalja a tájékoztatási monopóliumok esetleges kialakulása elleni fellépés kötelezettségét is.

A médiaszabályozás az erőfölény kialakulásának megakadályozását és a médiapiaci pluralizmusát többféle eszköz igénybevételével kívánja biztosítani. Egyrészt a tájékoztatási monopólium létrejöttének megakadályozása érdekében tulajdonszerzési korlátozást állít a médiapiacon meghatározott szintet meghaladó éves átlagos közösségarányral rendelkező médiumokkal (médiaszolgáltatókkal) szemben. Másrészt a közösségarány meghatározott szintjét elérő mediaszolgáltatók (kivéve a közszolgálati, közösségi és tematikus mediaszolgáltatók) számára olyan többletkötelezettségeket állapít meg, amelyek garantálhatják a médiapiaci sokszínűség fenntartását és az objektív, plurális tájékoztatáshoz és információhoz jutás jogának elősegítését (Mttv. 68. §).

A tulajdoni koncentráció megakadályozását szolgáló másik követelmény a rádiós mediaszolgáltatások piacát érinti, ennek értelmében országos, körzeti és helyi vételkörzetű médiumokat csak bizonyos korlátok mellett tulajdonolhatnak egyes vállalkozások (Mttv. 71. §).

B) A kiegyensúlyozott tájékoztatás követelménye

Az Alaptörvény IX. cikk (2) bekezdésében foglalt, a média sokszínűségére vonatkozó kötelezettség részben a médiaszabályozás által deklarált kiegyensúlyozott tájékoztatás követelményén keresztül valósul meg.⁸⁴ Az Smtv. a kiegyensúlyozottság követelményét a tájékoztatási tevékenységet végző lineáris mediaszolgáltatások által közzétett tájékoztató, híreket szolgáltató műsorszámokkal kapcsolatban fogalmazza meg. A törvény rendelkezése szerint e műsorszámoknak a közérdeklődésre számot tartó helyi, országos, nemzeti és európai, valamint Magyarország polgárai és a magyar nemzet tagjai számára jelentőséggel bíró eseményekről, vitatott kérdésekről kiegyensúlyozottan kell tájékoztatást adniuk.

A közönségnek a sajtó sokszínűségéhez és a megfelelő tájékoztatáshoz fűződő jogának érvényesülése érdekében indokolt olyan speciális szabály bevezetése, amelynek célja az, hogy a nyilvánosság tagjai közérdekű kérdésekben a releváns vélemények ismeretében alakíthassák ki álláspontjukat. Az AB egy korábbi határozata alkotmá-

⁸⁴ Smtv. 13. § és Mttv. 12. § (1)–(2) bekezdés.

nyosnak ismerte el ezen – a korábbi médiaszabályozásban szereplő, de a hatályos szabályozáshoz nagyban hasonló – szabályokat.⁸⁵

C) Sajtó-helyreigazítás

A sajtó-helyreigazítási jog a médiában szereplő személyek joga a valótlan állítások kiigazítására, ami ugyanakkor közvetlenül szolgálja a közönség tájékozódáshoz fűződő érdekeit is. Ezt támasztja alá a 2010-es jogszabálmódosítás is, amely a polgári jogból visszahelyezte a médiaszabályozásba a jogintézményt, oda, ahol annak természetes helye van. Ettől függetlenül megállapítható, hogy a sajtó-helyreigazítás nem veszítette el szoros kapcsolatát a személyiségvédelem szabályaival, hiszen a jogosult általi érvényesítésére polgári peres eljárásban kerülhet sor.

A sajtó-helyreigazítási jog a sajtószabadság olyan korlátozását valósítja meg, amely a jóhírnév jogának és a közönség valós információkhoz való hozzájutással kapcsolatos érdekének a védelmét egyszerre szolgálja. Minderre tekintettel a sajtószabadság alkotmányos korlátjának minősül.⁸⁶ Akár még a jelenleginél tágabb érvényű kötelezettség is előírható lenne a média számára (pl. egy olyan 'válaszadási jog', amely a sértő véleményekkel szemben biztosít jogot az eltérő vélemény közzétételére):

„A korlátozás szükségességének és arányosságának megítélésénél fontos annak tisztázása, hogy mi a szerepe a válaszadás jogának. [...] A jó hírnév és az emberi méltóság védelme mellett azt is figyelembe kell venni, hogy a közvélemény informálása is a teljes körű tájékoztatást indokolja. A sajtó szabadsága a szabad véleménynyilvánítás mellett a véleményformáláshoz szükséges információszerzéshez való jogot is magába foglalja. [...] megállapítható, hogy a tág értelemben vett válaszadás joga általában a véleménynyilvánítás és a sajtó szabadságának nem alkotmányellenes korlátozása.”⁸⁷

D) A közszolgálati média

A közszolgálati média állami fenntartását az Alkotmány 61. § (4) bekezdése alkotmányosan kötelező előírásként rögzítette. Az AB megállapításai szerint a közszolgálati média szervezetrendszerét a jogalkotónak úgy kell kialakítani, hogy képes legyen biztosítani a teljes körű, kiegyensúlyozott arányú és valósághű tájékoztatást.⁸⁸ Azon túl, hogy a közszolgálati média sajátos kulturális misszióval rendelkezik, illetve jelentős szerepet kell vállalnia a közösségi kohézió és a társadalmi integráció megteremtésében, a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő alkotmányos alapjog biztosításában is kiemelt feladatot kell ellátnia. Ez utóbbi alapjog biztosítása az állam alkotmányos kötelezettségévé teszi a közszolgálati média folyamatos és zavartalan működtetését.⁸⁹

⁸⁵ 1/2007. (I. 18.) AB határozat.

⁸⁶ 57/2001. (XII. 5.) AB határozat.

⁸⁷ Uo.

⁸⁸ 37/1992. (VI. 10.) AB határozat.

⁸⁹ 22/1999. (VI. 30.) AB határozat.

A hatályos Alaptörvény nem tartalmaz a közszolgálati médiarendszerre vonatkozó explicit utalást, azonban a IX. cikk (2) bekezdésében szereplő „demokratikus közvélemény kialakulásához szükséges szabad tájékoztatás feltételeinek” biztosítását előíró követelményből következően annak működtetése továbbra is állami kötelezettség.

5. Zárszó

A véleményszabadság védelme és az alapjog korlátozására okot adó körülmények közötti egyensúly felállításához szükséges fő szempontok a magyar jogrendszerben azonosítottak, az egyes ügyek eldöntésekor alkalmazandó elvek pedig szilárd és kiforrott formában, kellő részletezettséggel állnak rendelkezésre. A véleményszabadság védelmének központjában a közügyekben kifejtett vélemények állnak, amelyek széles körű szabadságot élveznek, a közügy kategóriája pedig ennek megfelelően szélesen értelmezendő.

A véleményszabadság természetesen a magánügyekben kinyilvánított véleményekre is kiterjed. A jogrendszernek különbséget kell tennie a véleményszabadság hatóköre (hatálya) és az e hatókörbe tartozó beszéd védelmének ereje között. Amely kifejezés/tett nem tartozik a véleményszabadság hatókörébe, arra a megnyilvánulásra az alapjog alkotmányos védelme nem terjed ki. Amely kifejezés/tett viszont beletartozik (és ezáltal a jog szempontjából ‘beszéddé’ válik), ott alapos, de a beszéd tartalmához, jellegéhez képest eltérő elemekből álló vizsgálat tárgyává kell tenni az alkalmazott korlátozás alkotmánnyal való összeegyeztethetőségét.

Az elmúlt három évtizedben a magyar jogrendszer hosszú utat tett meg, amely elvezet egy nyugatias, modern véleményszabadság-felfogáshoz és alkotmányos gyakorlathoz. A minden részkérdés tekintetben kiforrott és a jogalkalmazói gyakorlatban rögzült véleményszabadság-doktrína még nem áll rendelkezésre, de visszatekintve nem lehetünk elégedetlenek az eddig e tekintetben a jogalkotó és a jogalkalmazók által elvégzett munkával.

